

Fjellet med “Det hellige kors” og maleriet ”Vinternatt i Rondane”

av

Bjørn Gjevik

Farleia Forlag ©

<https://farleia-forlag.no>

Dato 31. juli 2026

1. Fjellet med Det hellige kors

En pioner blant de tidlige naturfotografer var amerikaneren William Henry Jackson (1843-1942). Han var ung og veltrent veteran fra Den amerikanske borgerkrigen da han etter krigen reiste vestover for å søke lykken. Han lærte seg å kjøre store prærievogner trukket av okser og drev med fotografering. Han dokumenterte sine opplevelser i dagbøker ledsaget med kunstferdige tegninger - det fortsatte han med gjennom hele livet.

Jackson fikk i 1870-årene plass som fotograf på Hayden-ekspedisjonene. Hayden hadde oppdrag fra de federale myndigheter til å kartlegge de dengang nesten ukjente landområdene vest i USA. Det omfattet det som i dag kjennes som statene Colorado, Utah, Wyoming og Montana. Der reiste ekspedisjonen omkring - i ørken og høyfjell, til fots og til hest, i regn, snø og voldsomme tordenvær. Utstyr og forsyninger ble fraktet på ryggen av mulldyr og i vogner trukket av okse-spann.

Jackson hadde med seg tungt, skjørt og arbeidskrevende fotoutstyr. Bildene ble fotografert på store glassplater (opptil 43 × 56 centimeter). De måtte først smøres med en lysfølsom væske og så settes inn i store bokskamera der platene ble eksponert. Til å framkalle bildet på platene hadde Jackson med seg kjemikalier og et lite telt med mørkerom (collodion process).

Med dette utstyret og kompliserte teknikken - som han behersket fullkomment fikk han tatt, for første gang, enestående gode bilder av en storslagen natur og innfødte indianerfolk

i naturlige omgivelser.

Pelsjegere og gullgravere fortalte om et enestående motiv i fjellene vest for Denver i Colorado. En fjelltopp var merket med et stort kors; “Mount of the Holy Cross” - ble det sagt ! Jackson pakket sitt tunge fotoutstyr, fikk med seg to hjelpere og dro ut på leting. De fant fjellet og fikk et ideelt fotovær - riktignok etter først å ha overnatte ute i høyfjellet en natt, men det var de godt vant med. Jackson tok da det berømte bildet av fjellet med korset allerede i året 1873 (fig. 1). Dette er et av de best kjente fotografiene tatt av Jackson.

Figur 1: *Mount of The Holy Cross. Fotografiet av William Henry Jackson fra 1873, ©USGS. Høyden av toppen av fjellet er 4269 meter og snøen samler seg i en lang vertikal revne og en kortere revne som er nesten perpedikular til den første. Det gir et kors med nesten perfekt symmetri og mål. Den vertikale delen er 300-500 m og den horisontale 130-250 m, men utstrekningen avhenger selvfølgelig av snøforholdene.*

Sammen med tusenvis andre bilder med utsøkt velkomponerte motiver som Jackson tok på turene, bidro det til at den storslåtte naturen i den “Wild West” og folkene som levde der ble vidt kjent. Noen av de mest spektakulære områdene, Yellowstone i Wyoming og Mesa Verde i Colorado, ble derfor tidlig vernet som naturparker. Det skjedde lenge før

dette ble vanlig i andre land. Det var noe enestående nytt og framsynt de styrende i USA startet med dette.

Jackson fikk et langt og virksomt liv, han reiste på oppdrag for å fotografere også i Sibir, China, Japan og flere land i Afrika. I en alder av neste hundre år kom han om somrene tilbake til steder i Vesten som han hadde festet til glassplater i sin ungdom - da var han utstyrt med moderne kamera med fargefilm !

En artikkel av Findley og Amos (1989) beskriver med innlevelse pioneren Jacksons mangslungene liv og virksomhet. Det som er skrevet om han her bygger for det meste på den artikkelen.

2. Vinternatt i Rondane

Maleren Harald Sohlbergs bilde “Vinternatt i Rondane” er et ikonisk maleri (fig. 2) fra norsk natur. Maleriet ble i 1995 kåret til “Norges nasjonalmaleri” av NRK’s lyttere. Det er utstilt i Nasjonalgalleriet i Oslo.

Sohlberg var fasinert av naturen i Atndalen med Rondane ruvende i vest. Han gjorde de første skissene allerede i 1899, men maleriet ble endelig ferdig i 1914 etter mange turer til Atndalen og Rondane. Det sies at han sto ute i vinterkulden og gjorde skisser ved den gamle Nessætra, opp for Rondevegen (fylkesveg 27) i Megrunnslia ved gården Nesset.

På maleriet ser en fjellene i Rondane i nattelys. Den mektige Langlupdalen deler i et vidt skar fjellmassivet i to. Rondvasshøgde og Rondeslottet (2178 m) i vest og Høgronden (2115 m) og Storsvulten i øst. På himmelen over Langlupdalen viser en lysende stjerne veien over ryggen mot vest, til stier og skiløyper mellom Rondvassbu, Dørålseter og Grimsdalshytta. Langlupdalen kan være tung å gå opp, men er skiføret godt blir det en flott og rask kjøring nedover !

Nær topp av Høgronden har Sohlberg tegnet et lite kors, eller rettere et kryss nesten slik høydepunkter er markert på kart (fig. 3). Det er langt fra så storslagent som korset på fjellet i Colorado (fig. 1). Noen sier at korset er et uttrykk for Sohlbergs nesten religiøse forhold til naturen i fjellheimen, men han hadde stor sans for detaljer, og har sikkert lagt merke til korset og tatt det med på bildet av den grunn.

En kan bare spekulere om Sohlberg hadde sett Jacksons kjente bilde som ble vidt publisert, kanskje også i samtidens reise- og foto-litteratur i Norge og Sverige.

3. Etterskrift

Med skiftende vind, snøfall og lysforhold kommer korset i Høgronden mer eller mindre tydelig fram. Mange kan fortelle at de har sett eller fotografert det (fig. 3).

Men interessen for motivet er ikke stor og det er ingen aktiv forening av fotografer slik som Denver’s Jackson Color Camera Club til å fremme interessen. De arrangerer nærmest konkurranser om det beste bildet av naturfenomenet i Colorado.

Vegvesnets flotte rasteplass langs fylkesvei 27 i Atndalen, med navnet Sohlbergplassen, kan være en høvelig plattform for fotografering når en er på rask gjennomreise. Rasteplassen ved Straumbu ved nordenden av Atnsjøen ligger også gunstig til. Derfra går det merket sti opp til Høgronden.

Figur 2: *Vinternatt i Rondane. Maleri av Harald Sohlberg fra 1914. Nasjonalgalleriet ©*

Figur 3: *Korset i toppen av Høgronden. forstørret utsnitt av Harald Sohlbergs maleri til venstre, foto av Berit Glomnæs, Solliia.net (2025) ©, til høyre*

4. Litteratur

- Findley, Rowe and Amos, James L. (1989) The Life and Times of William Henry Jackson. Photographing the Frontier. Official Journal of the National Geographic Society, Vol. 175, No 2 February 1989, p. 216-251.
- Vinternatt i Rondane. Harald Sohlberg (1914). Samlingspresentasjon, utstilt i rom 061. nasjonalmuseet.no